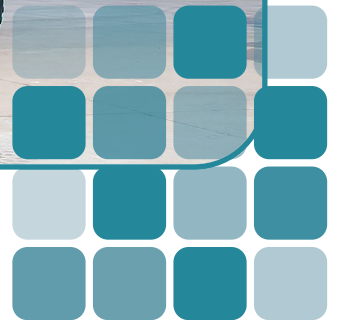

S-400 İLE F-35 ARASINDA TÜRKİYE-ABD VE TÜRKİYE- RUSYA İLİŞKİLERİ

DR. GÖKTUĞ SÖNMEZ

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2019

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
Adresi : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA
Telefon: +90 850 888 15 20 Faks: +90 (312) 430 39 48
Email: orsam@orsam.org.tr
Fotoğraflar: Anadolu Ajansı (AA)

S-400 İLE F-35 ARASINDA TÜRKİYE-ABD VE TÜRKİYE- RUSYA İLİŞKİLERİ

Yazar Hakkında

Dr. Göktuğ Sönmez

Lisans derecesini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden, yüksek lisans derecesini London School of Economics (LSE) Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden ve doktora derecesini School of Oriental and African Studies (SOAS)'den almıştır. Akademik araştırma alanları arasında radikalleşme, şiddete varan aşırıcılık, uluslararası ilişkiler teorisi ve Türk dış politikası bulunmaktadır. Bu alanlarda Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı SAM, Global Strateji Enstitüsü ve ORSAM gibi çeşitli düşünce kuruluşlarında araştırmalarda bulunmuştur. Halihazırda ORSAM'da Güvenlik Çalışmaları Direktörü olarak çalışmaktadır.

Temmuz 2019

İçindekiler

Giriş	3
Ana Hatlarıyla S-400 Alım Süreci.....	3
F-35 Programı ve CATSAA Tartışmaları	5
Haziran ve Temmuz Aylarında Yaşanan Kritik Gelişmeler	7
Caydırıcılık ve Modernizasyon Tartışmaları	9

Giriş

Türkiye'nin Rusya'dan S-400 alımı ve bununla bağlantılı olarak F-35 uçaklarının üretiminde ve bu uçakların kullanımına yönelik pilotların eğitim sürecinde Türkiye'nin yer alıp almaması tartışmaları son günlerde yalnızca Türkiye'de değil, ABD ve Rusya'da da gündemi en çok meşgul eden başlıklardan biri haline almıştır. Son günlerde yaşanan gelişmeler bu anlamda sürecin daha somut olarak şekillenmesine neden olmuş, bundan sonraki gelişmeler ve sürece dair değerlendirmelerin yapılmasını gerekli kılmıştır. Türkiye'nin 90'lardan bu yana sıkça dile getirilen ancak NATO kapsamında çözümlenememiş ve yerli üretim süreci nihayetlendirilememiş hava savunma sistemi ihtiyacı hem Ortadoğu hem de Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeler nedeniyle eskisinden daha da önemli bir hal alırken F-35 tartışmaları ise aynı iklimde hava kuvvetlerinin modernizasyonu tartışmalarıyla bağlantılı olarak değerlendirilmekte, her iki farklı işlevdeki unsur ise ortak biçimde caydırıcılık temelinde de tartışılmaktadır.

Ana Hatlarıyla S-400 Alım Süreci

Türkiye ile Rusya, Aralık 2017'de Rusya'nın S-400 yerden havaya savunma sistemlerinin

Türkiye'nin "2.5 Savaş Doktrini" bağlamında güvenlik anlayışını yeniden dizayn ettiği bir dönemde yalnızca bu doktrine konu olan Yunanistan, Suriye ve PKK karşısında değil, İran'ın gelişen balistik teknolojisi karşısında da hava savunma sistemleri ve hava kuvvetlerinin caydırıcılığı ön plana çıkmıştır.

alımı konusunda bir anlaşma imzalamıştır. Türkiye'nin Soğuk Savaş'ın akabinde dış politik ve jeostratejik ağırlığını hem PKK ile mücadele hem de komşularıyla gerilimli ilişkileri dolayısıyla Batı ve Güney-Güneydoğu hattına kaydırmasıyla hava savunma sistemleri giderek daha fazla sözü edilen bir ihtiyaç olarak öne çıkmıştır. Soğuk Savaş boyunca SSCB ile komşuluğu dolayısıyla NATO sistemlerine ve bir ittifak sistemi olarak dönemsel gerilimlere karşın NATO şemsiyesine dair güveni dolayısıyla ve esas tehdit altında olacağı aktöre karşın da güç dengesinin hava savunma sistemi ile dengelenebilir olmaktan uzak olması nedeniyle gündeme gelmeyen bu mesele 90'larla birlikte ana güvenlik başlıklarından biri haline gelmiştir. Türkiye'nin "2.5 Savaş Doktrini" bağlamında güvenlik anlayışını yeniden dizayn ettiği bir dönemde yalnızca bu doktrine konu olan Yunanistan, Suriye ve PKK karşısında değil, İran'ın gelişen balistik teknolojisi karşısında da hava savunma sistemleri ve hava kuvvetlerinin caydırıcılığı ön plana çıkmıştır. Yunanistan'la yaşanan "it dalaşları", PKK'ya karşı kara operasyonlarını destekleyici hava unsurlarının giderek artan önemi ve Suriye'ye dair PKK'ya verdiği destek dolayısıyla caydırıcı profilin korunması ve güçlendirilmesi, İran'ın balistik hamleleriyle birlikte değerlendirildiğinde bu atmosferde hava savunma sistemi ve hava kuvvetlerinin modernizasyonu ayrı bir önem kazanmıştır. Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması'nın muafiyet maddesiyle askeri modernizasyonunda bir kazanım kaydeden ve süreç içerisinde İsrail ile de bu anlamda anlaşmalar imzalayan Türkiye açısından caydırıcılığın en üst seviyede tutulması ana hedef haline gelmiştir.

Bu durum, bölgede istikrarsızlığın arttığı Irak Savaşı sonrası dönem ve Suriye İç Savaşı'yla birlikte daha yakın dönemde halen devam etmekte olan Doğu Akdeniz geriliminin tırmanmasıyla da önemini artırmış ve artırmaktadır. İşte bu bağlamda Türkiye'nin yöneldiği alternatiflerden biri Patriot sistemleri olmuştur. NATO kapsamında

konuşlandırılan Patriot'lar konusunda Suriye'de Türk jetinin düşürülmesini hemen müteakip yaşanan çekilme sonrasında ise ciddi güven kırılması yaşanmıştır. ABD'den hava savunma sistemleri alınmasına yönelik çabaların da sonuçsuz kalmasını müteakip Türkiye, bir yandan savunma sanayini bağımsızlaştırma çabası dahilinde SİPER sistemlerini üretme konusunda ciddi bir itici motivasyon kazanmış, öte yandan ise bir alternatif olarak Çin pazarına yönelmiştir. Bu süreçte seçilen FD-2000 sistemlerinin alınması noktasında üretici şirketin (CPMIEC) ABD yaptırım listesinde olması ve NATO baskısı neticesinde Çin'le girilen süreçten sonuç alınamamakla beraber 2017'ye geldiğinde Türkiye, bir yıl kadar süren görüşmelerin nihayetinde ve 2.5 milyara mal olan nihai imzayı Rusya ile atmıştır. Takip eden süreçte de sistemin Türkiye'ye 2020'nin ilk çeyreğinde geleceği SSM tarafından da teyit edilmiş, Rostec başkanı Sergei Çemezov da Türkiye'ye teslimatla ilgili olarak dört bataryanın aktarılacağını belirtmiştir. Ödemenin yüzde 45'lik kısmı Türkiye tarafından peşin ödenecekken yüzde 55'lik kısmı için Rusya'dan kredi alınacağı, ve bunun da Ruble üzerinden gerçekleşeceği özellikle vurgulanmıştır. 2019 yılı Haziran ayında yapılan açıklamalarda Kremlin Sözcüsü Yuri Ushakov ve Rostec başkanı Sergey Çernevov teslimatın 2020'nin ilk çeyreğine kalmadan Temmuz ayında gerçekleştirilmesini planladıklarını ifade etmiştir. S-400'lerin savaş uçakları, orta menzilli balistik füzeler, keşif uçakları ve taktik balistik füzeleri de içeren geniş bir yelpazede uçaklara ve balistik füzelere karşı etkili olduğu ve 600 km ötedeki hedefi algılama ve saniyede 4.8 km hızla füze gönderme kabiliyetine sahip olduğu ve hedefe 10 saniyeden kısa sürede tepki verebildiği bilinmektedir. Özellikle menzil konusundaki rakamların ise topografik şartlara bağlı olarak değişiklik gösterebileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye farklı seviyelerde def'aten S-400 alımı konusundaki kararlılığını ifade etmiştir. Hulusi Akar, Mayıs 2019'da S-400'lere yönelik

olarak Türk personelin Rusya'da eğitim aldığını ve Rus personelin de gereği halinde Türkiye'ye gelebileceğini ifade etmiştir. Yine Mayıs ayında Rus haber ajansı TASS da 100 kadar Türk askerinin 5 ay süreyle eğitim almak üzere Rusya'da bir askeri üste eğitime başlayacağını belirtmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, tekraren anlaşmanın bitmiş olduğunu, geri adım atmanın mümkün olmadığını ve arzu edilmediğini ve teslimatın beklendiğini tüm ABD baskısına rağmen tekraren dile getirmiştir. Sistem bir uzun menzilli izleme radarı, bir komuta aracı, bir angajman aracı ve bir de fırlatma aracından oluşan bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Türkiye açısından anlaşmayı cazip hale getiren en önemli faktörlerden birisinin ise S-500'lerin gelişiminde ortaklık ihtimali olduğu düşünülebilir. Türkiye, 90'lardan beri isteklerine ve bölgedeki komşularla gerilime karşın

Türkiye, 90'lardan beri isteklerine ve bölgedeki komşularla gerilime karşın hava savunma zaafının karşılanmamasına ilaveten sistemin Türk yetkililerce, NATO sistemine entegre edilmeksizin bağımsız kullanılacağını ifade ederken NATO üyesi bir ülkenin Rus sistemlerine sahip olması noktasında oluşabilecek gerilim savına ise NATO üyesi Bulgaristan, Slovakya ve Yunanistan'da S-300'ler bulunduğunu belirterek cevap vermektedir.

hava savunma zaafının karşılanmamasına ilaveten sistemin Türk yetkililerce, NATO sistemine entegre edilmeksizin bağımsız kullanılacağını ifade ederken NATO üyesi bir ülkenin Rus sistemlerine sahip olması noktasında oluşabilecek gerilim

savına ise NATO üyesi Bulgaristan, Slovakya ve Yunanistan'da S-300'ler bulunduğunu belirterek cevap vermektedir. Rusya'nın buna karşın S-400'lerle birlikte hem Suriye'de Türkiye-Rusya arasındaki bağı altını çizmek hem de -ve böylelikle-ABD ile Türkiye arasında halihazırda Suriye konusundaki ayrışmayı derinleştirmek ve NATO içerisinde bir çatlak oluşturarak NATO-Rusya arasındaki rekabette de bir hamle yapmak istediği değerlendirilebilir.

Temmuz ayına dair verilen tarihlerle uyumlu olarak S-400'lerin peyderpey Türkiye'ye gönderilmeye başlanmasıyla birlikte ise CATSAA yaptırımlarına dair tartışmalar ve F-35 programında Türkiye'nin konumu daha yoğun biçimde özellikle ABD'de tartışılmaya başlanmıştır.

F-35 Programı ve CATSAA Tartışmaları

Her ne kadar S-400 sistemlerinin bağımsız olarak -NATO sistemine entegre edilmeksizin- ve Rus danışmanlar değil tamamen TSK kont-

rolünde Türk personel tarafından kullanılacağı üzerinde durulsa da bu açıklamalar ABD'yi bugüne değin tatmin etmekten oldukça uzak kalmıştır. İşte bu gerilimin 2017 sonunda itibaren düşük yoğunluklu seyrederken adım adım tırmanması da teslimat tarihinin yaklaşması ve nihayeten Temmuz ayında başlaması ile birlikte Türkiye'nin F-35 talepleri ve F-35 üretimindeki rolü ile doğrudan ilgilidir.

NATO tarafından dönemsel olarak ve daha üstü kapalı biçimde "hesap edilemeyen muhtemel olumsuz sonuçlarının dikkate alınması"na yönelik uyarılara karşın ABD uyarıları giderek tonu ve üslubu sertleşen bir biçim almış, süreç içerisinde ABD'nin Rusya, İran ve Kuzey Kore'ye karşı uygulanması maksadıyla 2017'de çıkardığı Hasmılarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası (CATSAA) yaptırımlarına varana değin pek çok opsiyon gündeme gelmiştir.

ABD içerisindeki güç odakları itibariyle bakıldığında Trump'ın yaptırımlar konusunda frenleyici bir rolü kağıt üstünde mümkün olmakla

beraber partiler üstü bir uzlaşının CATSAA yaptırımları konusunda kendisini de baskı altına alarak onayına neden olabileceği değerlendirilmektedir. Bu noktada S-400'lerin parçalarının peyderpey gelişi her sevkiyatla birlikte artan bir baskıya neden olabilecektir ki bu durum öngörülerek Rusya'nın da görünürlüğü tırmandırması mümkündür. ABD, S-400'ler dolayısıyla F-35'lere yönelik kritik elektronik verilerin Rusya tarafından ele geçirilebileceği üzerinde dururken Türkiye bu konudaki endişelerin giderilebilmesi için üst düzey bir ortak çalışma grubu kurulması teklifini öne sürmüştü, Trump tarafından olumlu bulunan bu teklif, Pentagon ve ABD Dışişleri'nin sert muhalefetiyle karşılaşarak şu ana değin atıl kalmıştır.

Türkiye, ABD önderliğinde 9 ülkenin yer aldığı 2000'lerin başında hayata geçirilmesine karar verilen Joint Strike Fighter projesinin katılımcılarından olan ve uçağın 937 parçasının da üreticisi konumundaki Türkiye, 2030'a kadar 100 adet F-35 almayı öngörmüştür. Türkiye'nin üretimdeki bu rolünün ülkeye 12 milyar dolar katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Türkiye'nin bu rolü dolayısıyla ABD Savunma Bakanlığı 2018'de Kongre'ye verdiği raporda Türkiye'nin üretimden çıkarılmasının zamanlama ve finansal açılardan sorun doğurabileceğini belirtmiş, 937 parçadan 400'ünün sadece Türkiye'de üretildiği, bunların ikamesi için Lockheed Martin ve Pratt & Whitney firmalarıyla görüşüldüğü de ortaya çıkmıştır. ABD'nin 5.jenerasyon en yüksek kalite jeti olarak tanımladığı F-35'ler konusunda olası veri akışına dair oldukça hassas tutumu süreç içerisinde artan biçimde dillendirilmiştir. Bu şartlar altında ABD, Türkiye'den S-400 yerine Raytheon firması tarafından üretilen Patriot'ların alımını değerlendirmesini istemiş ancak Türkiye ABD teklifinin S-400 kadar cazip bulunmadığını ifade etmiştir. Bunda en önemli rolü oynayan faktör ise Türkiye'nin acil ihtiyacına karşın

ABD'nin Patriot teslimatında 2026 gibi geç bir tarih vermesi olduğu ifade edilmiştir. Bunun ötesinde ABD, F-35 eğitimi için Türkiye'den yeni pilot ve bakım personeli kabul etmeyi durdurmuştur. Türkiye'ye halihazırda tahsisli olan 4 F-35'in ise ikisinin Kasım ayında Malatya Erhaç Üssü'ne konuşlanması gerekirken hem bu iki uçak hem de henüz takvimi netleşmemiş diğer iki F-35'in gönderimi konusu önemli bir soru işareti oluşturmaktadır.

Haziran ve Temmuz Aylarında Yaşanan Kritik Gelişmeler

İşte bu iklimde ABD Savunma Bakan Vekili Patrick Shanahan'dan Haziran ayı başında gelen mektup ise dikkatleri çeken bir diğer gelişme olmuştur. Türkiye'nin S-400'lerin kullanımına yönelik eğitim alması için personelin gönderilmesine yönelik açıklamasını takiben gönderilen mektubun en önemli mesajlarından biri Türkiye'nin F-35 programından çıkarılması çıkarılmasının dillendirilmesidir. Mektupta CATSAA yaptırımları konusunda Demokratlar ve Cumhuriyetçilerin ortak kararlılığının altı çizilmiş, ABD'de Luke ve Elgin Hava Üslerinde eğitim gören 42 Türk pilotun, S-400 kararında ısrar edildiği takdirde 31 Temmuz'da ülkeyi terk etmek durumunda kalacağı ifade edilmiştir. ABD Temsilciler Meclisi de bu minvalde bir kararı Haziran ayında kabul etmiş, ABD'deki siyasi kutuplaşmanın F-35 ve Türkiye'nin S-400 alımı noktasında yansması olmadığı gösterilmiştir. Bu kararda ise böylesi bir hamle sonucunda Türkiye'nin NATO üyeliğinin dahi sorgulanabileceği ifade edilmiştir. Daha önce ek personel kabulünü durduran ABD, bu mektupta ifade edildiği üzere 31 Mayıs itibarıyla, henüz tüm personelin eğitimi tamamlanmamışken mevcut eğitimin durdurulacağını, böylelikle halihazırda Luke Hava Kuvvetleri Üssü'nde bulunan Türk personelin dahi hepsinin eğitimlerini tamamlaması mümkün olmadan gönderilebileceğini ifade etmiştir. ABD askeri makamlarının açıklamalarına

göre toplam Türk personel sayısı ise 20 bakım personeline ek olarak 4 adet eğitim alan pilot ve 3 adet eğitmenden oluşmaktadır. Mektupta bir diğer önemli nokta ise S-400 alımının Türkiye'nin NATO ile ilişkilerinde sorun oluşturabileceği ve Türkiye'yi stratejik ve ekonomik olarak Rusya'ya bağımlı hale getirebileceğine vurgu yapılmasıdır. ABD Başkanı Trump'ın Türkiye ile ticaret hacmini 20 milyar dolardan 75 milyar dolara ta-

ABD Savunma Bakan Vekili Patrick Shanahan'dan Haziran ayı başında gelen mektup ise dikkatleri çeken bir diğer gelişme olmuştur. Türkiye'nin S-400'lerin kullanımına yönelik eğitim alması için personelin gönderilmesine yönelik açıklamasını takiben gönderilen mektubun en önemli mesajlarından biri Türkiye'nin F-35 programından çıkarılması çıkarılmasının dillendirilmesidir.

şıma isteğinin de böylesi bir durumda gerçekleşmesinin mümkün olmasının zorlaşacağı belirtilmiştir. Mektupla ilgili Türkiye'nin en önemli rahatsızlıklarından biri de üslup noktasındaki sorunlara ilaveten mektubun ABD tarafından basına sızdırılması olmuş, bu hamlenin diplomatik nezaket ve iki ülke ilişkilerindeki derinlikle uyumlu olmadığı dile getirilmiştir.

ABD Dışişleri Bakanlığı ve Pentagon'un daha sert tutumuna karşın Trump'ın nispeten daha makul bir çizgide olduğu algısı özellikle G-20 zirvesi sonrası kuvvetlenmiştir. Bununla birlikte ABD Başkanı Trump'ın Temmuz ortasında yaptığı açıklama Patriot'ların ABD'den alınmamasına dair Türkiye'nin memnuniyetsizliğine hak verir ve bu durumu Obama yönetiminin bir

hatası olarak değerlendirirken, aynı zamanda F-35'lerin teslimatının yapılamayacağını da ifade etmiştir. Türkiye'nin 9 milyar dolara mal olacağı öngörülen biçimde 100 adet F-35 almak konusundaki isteğini aktarmış olduğu bilinmekteydi. Açıklama Türkiye'de çeviriyle ilgili sorunlar ve ABD'nin itirazının doğasının ta olarak anlaşıl-mamasından kaynaklı olabilecek biçimde farklı algılara yol açmışsa da hemen sonrasında bir gün sonraki Beyaz Saray yazılı açıklaması durumu oldukça sarih biçimde ortaya koymuştur. Bu kapsamda Türkiye F-35 programından çıkarılmıştır. Pentagon'daki basın toplantısı da hem bu durumu doğrulamış, hem de eğitim gören Türk pilotların da ülkelerine döneceğinin sinyalini vermiştir.

Beyaz Saray'dan yapılan açıklamanın değerlendirmesi yapıldığında Shanahan mektubuna kıyasen daha makul bir üslup görülmekle birlikte içerik itibarıyla pek çok ortaklaşma da dikkatlerden kaçmamaktadır. ABD-Türkiye ilişkisinin yalnızca F-35'lere dayanmadığı ve dolayısıyla ilişkilerin bu mesele dışında devamlılığının sağlanacağı vurgusu en temel olarak Rusya'nın NATO içeri-

sinde S-400 ile açtığı değerlendirilen çatlağı söylem düzeyinde de olsa yansıtmamak adına bir hamle olarak görülebilmektedir. Türkiye açısından CATSAA ile bağlantılı risklere işaret eden bir nokta bu açıklamanın ışığında değerlendirildiğinde metnin yaptırım sürecini başlatmak için ihtiyaç duyulan mektubun ABD Başkanı'ndan alınabileceğinin sinyali olarak okunabilesidir. Şu ana kadar ABD Dışişleri ve Pentagon ile bu konuda farklı ve Türkiye'ye yönelik daha destekçi bir tutum sahibi olduğu değerlendirilen Beyaz Saray'ın bu açıklamasıyla CATSAA yaptırımları önündeki engelin kalkacağı öngörülebilmekle birlikte seçilecek 5 başlığın nispeten daha az etkiye yol açacak başlıklar olması ihtimali halen mümkün görülmektedir. 65 yıllık NATO üyeliğine ve S-400 alımının Türkiye'nin bu bağlamdaki konumuyla çelişmesine dikkat çekilmesi ise mesele ABD-Türkiye düzleminden ziyade NATO-Türkiye gerilimi boyutunun da altını çizmeyi hedeflemektedir. ABD ve Avrupa'da Türkiye'nin NATO üyeliğini sorgulayan çevreler açısından bu ifadenin oldukça kullanışlı bir argüman sunacağı da açıktır. Devam edecek ilişkinin S-

400'lerin sebep olduğu kısıtlamalarla devam edeceği vurgusu ise ABD-Türkiye ilişkilerinde S-400'ün "gölgesinin" hep kalacağına işaret eden bir tutumun diplomatik bir üslupla aktarımıdır.

Caydırıcılık ve Modernizasyon Tartışmaları

Türkiye'nin S-400 ve F-35 alımı bağlamında bölgesindeki caydırıcılık ve kuvvet artırımı çabasına bağlamında Doğu Akdeniz'de tırmanan gerilim önemli başlıklardan biridir. Yunanistan'ın kimi kaynaklarda 10 kimilerindeyse 30 adet F-35 alımı yapacağına dair bilgiler bir yandan F-35 alımını caydırıcılık bağlamında öne çıkarırken öte yandan ise Yunanistan'ın NATO üyesi olması dolayısıyla Patriot'larla sağlanamayacak bir caydırıcılığı S-400'ün verecek olması Doğu Akdeniz'de denkleme etki edebilecek önemli unsurlardan biri olarak öne çıkmakta, "it dalaşları"nı caydırıcılık yoluyla önleyebileceği de değerlendirilmektedir. Bölgede olası bir gerilimde caydırıcılık açısından özellikle Ortadoğu'da önem arz edebilecek F-35'lerin bir NATO üyesi ile karşı karşıya geldiği durumda oynayabileceği rol soru işaretlidir. Öte yandan mevcut F-16'ların bir modernizasyon sürecinden sonra halihazırda bölge ölçeğinde sağladığı caydırıcılığın daha da artmasıyla kullanımına devam edilebilmesi de mümkündür. İlaveten F-35'lerin geliştirme aşamasında karşılaşılan bazı temel teknik problemler de 2019 sonunda seri üretimine başlanması öngörülen jet ile ilgili sorular uyandırmaktadır. Kokpit basıncında öngörülemeyen tırmanışlar ve dolayısıyla pilotların risk altında bulunması, kaska entegre görüntü alma ve gece kamerası ile ilgili sorunlar süpersonik hızda uçağın radarda görünmezliğinin tehlikeye girmesi, olası lastik arızalarının zincirleme bir hasar başlatabileceği uyarıları ve sıcak iklimlere inişle ilgili ABD'de teknik uzmanlarca dile getirilen sıkıntılar ve bunların kimilerinin uçağın A ve B versiyonlarında düzeltilmeksizin C versiyonunda düzeltilmiş ol-

ması gibi sorunların çözülmeksizin F-35'in seri üretimine başlanmasının ne denli doğru olacağı da ABD'de tartışılmaktadır.

S-400 ve F-35 ile ilgili tartışmalar uzun süredir gündemi meşgul ederken Türkiye örneğinin esas itibariyle savunma sanayileri üzerinden küresel ölçekte güç projeksiyonu, ittifak arayışı, mevcut ittifakları güçlendirme ve ittifakları zedeleme çabası içerisindeki iki önemli aktörün mücadelesinin yansıdığı bir diğer vak'a olarak da okunması mümkündür.

F-35'lere dair bu sorulara karşın Türk Hava Kuvvetleri'nin modernizasyonu itibariyle ortaya konan F-16'ların yerine F-35 ve TF-X'ler konulmasına dair görüşün ise son açıklamalar ve F-35 programından çıkarılma neticesinde yeniden değerlendirilmesi gerektiği de ortadadır. TF-X'lere dair lisans izninin de CATSAA yaptırımlarından olumsuz etkilenebileceği öngörüldüğünde modernizasyon bağlamında Türkiye açısından A planının yeniden değerlendirilmesi gerekeceği de gözden kaçırılmamalıdır.

S-400 ve F-35 ile ilgili tartışmalar uzun süredir gündemi meşgul ederken Türkiye örneğinin esas itibariyle savunma sanayileri üzerinden küresel ölçekte güç projeksiyonu, ittifak arayışı, mevcut ittifakları güçlendirme ve ittifakları zedeleme çabası içerisindeki iki önemli aktörün mücadelesinin yansıdığı bir diğer vak'a olarak da okunması mümkündür. 2007'de Rus ordusunun kullanımına sunulan ve S-300 ile geliştirilecek olan S-500 arasında bir geçiş adımı olarak kabul

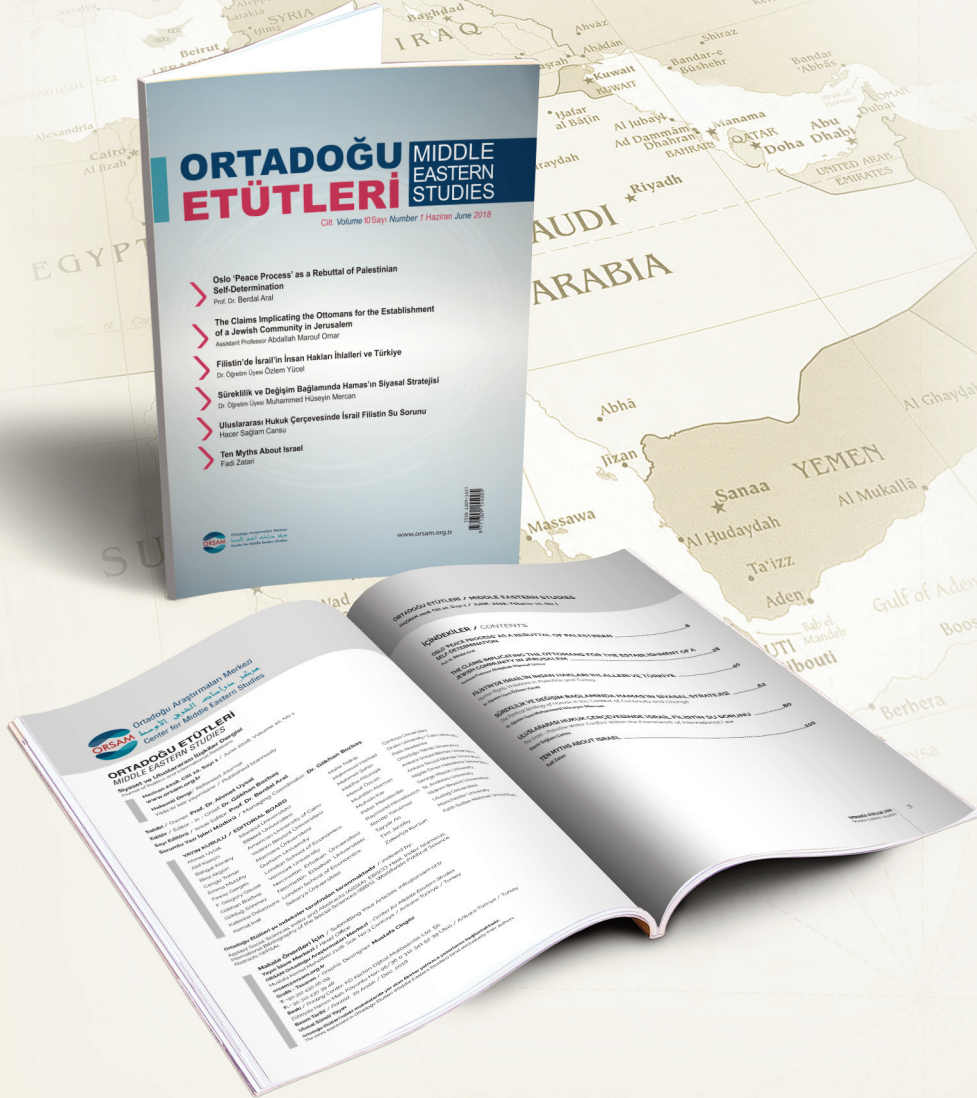
edilen S-400, 2014 yılında Çin'e satılarak görünürlüğü ciddi ölçüde artmıştır. Bununla birlikte Çin'in ters mühendislik ihtimaline karşı yapılan özel anlaşmayla iç kullarındaki S-400'lerden farklı özelliklere sahip bir sistem teslim edilmiştir ki Rusya'nın bu kritik ulusal sistemin ihracına yönelik tutumu da bu tarihten sonra hep bu şekilde süregelmiştir. Hem Baltıklar'da hem Ortadoğu'da ağırlığını artıran Rusya öte yandan da ABD'nin yakın ilişkileri olan Körfez ülkelerinde de artan biçimde etkin bir silah satıcısı rolüne soyunmaktadır. Bu genel rekabet bağlamında ABD'nin S-400'lerden vazgeçtiği takdirde Hindistan'a F-35 verebileceği teklifini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu önerinin diğer yüzünde ise Türkiye'ye benzer biçimde CATSAA yaptırımlarının gündeme geleceğini tahmin etmek mümkündür. Katar'ın olası S-400 alımı durumunda da ABD'nin hamle yapması beklenmekte,

burada Suudi Arabistan, BAE ve Mısır üzerinden de baskı kurması mümkün gözükmektedir. Suriye politikalarının ABD ile Türkiye'nin özellikle YPG-SDF odağında karşı karşıya geldiği ve sınıra yığınak yapıldığı, öte yandan ise uçak krizi sonrasında adım adım Rusya ile Türkiye arasında kıyasen işler bir ilişkinin kurulduğu da göz önünde bulundurulduğunda CATSAA süreci üzerinde Suriye'deki gelişmelerin de tüm tarafları ilgilendiren sonuçları olacağı değerlendirilebilecektir. Doğu Akdeniz'de AB yaptırımlarına dair açıklamalar ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yapıcı tekliflerine Rum tarafının olumsuz cevabı neticesinde artan gerilim ise Türkiye'nin güvenlik politikalarını gözden geçirebileceği ve bu değerlendirme üzerinden savunma sanayine yön vermek ihtiyacını artan biçimde hissedebileceği bir süreci hazırlayabilecektir.

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

📍 Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok.
No:3 Çankaya/Ankara

☎ +90 (312) 430 26 09
📠 +90 (312) 430 39 48

✉ info@orsam.org.tr
🌐 www.orsam.org.tr

📌 🌐 📺 📺
orsamtr